

OULUN YLIOPISTO
UNIVERSITY of OULU

Elinikäisen oppimisen strategia 2007–2010
Oulun yliopisto

Lähtökohta

Euroopan unionin Lissabonin strategiassa 2000 unionista halutaan kehittää maailman kilpailukykyisin ja dynaamisin tietoon perustuva talous. Elinikäinen oppiminen nähdään yhdeksi perustekijäksi tavoitteen saavuttamiseksi. Opetusministeriön ”Elinikäinen oppiminen yliopistoissa” työryhmän muistiossa 2005 esitettiin, että yliopistojen on uudistettava aikuiskoulutuksen strategiansa elinikäisen oppimisen strategioiksi, joissa otetaan huomioon tutkintoon johtavan koulutuksen lisäksi täydennyskoulutuksen ja avoimen yliopisto kehittäminen. Liitteessä I on kuvattu tarkemmin elinikäisen oppimisen määritelmiä, EU:n ja kansallisen tason linjauksia sekä Oulun yliopiston strategisia linjauksia ja kannanottoja elinikäiseen oppimiseen.

Elinikäisen oppimisen toiminta on nähtävä koko yliopiston toiminnaksi. Se ei saa rajoittua vain niille tieteenaloille, joilla asian merkitys on perinteisesti tunnustettu. Oulun yliopisto maamme toiseksi suurimpana ja aidosti monitieteisenä yliopistona voi tarjota merkittävän voimavaran elinikäisen oppimisen kenttään.

Elinikäistä oppimista voidaan lähestyä usean eri näkökulman kautta kuten esim. OECD:n *Schooling for tomorrow* -työryhmä tuo esille. Elinikäistä oppimista voidaan tarkastella koulutusjärjestelmän näkökulmasta, jolloin keskiössä on koulutuksellisten jatkumoiden rakentaminen. Työelämän näkökulmasta tarkasteltaessa korostuvat työelämän osaamisvaatimukset ja niihin vastaaminen eri keinoin. Elinikäistä oppimista voidaan lähestyä myös yksilön tai yhteisön näkökulmasta, jolloin korostuvat henkilökohtaiset kvalifikaatiot ja yhteisöllisyys oppimisen areenana.

Tässä strategiassa lähestytään elinikäistä oppimista kokonaisuutena; perustutkintoihin johtavaa koulutusta, avointa yliopisto-opetusta ja täydennyskoulutusta ei nähdä erillisinä kehitettävinä osa-alueina. Elinikäinen oppiminen nähdään ihmisen elämänkaaren aikana tapahtuvana oppimisena, johon yliopisto tuottaa tiettyjä oppimispalveluja. Kandidaatti- ja maisteritutkinnot sekä tieteelliset jatkokoulutustutkinnot ovat olennainen osa yliopistollista elinikäisen oppimisen toimintaa. Näiden lisäksi strategiassa määritellään muut yliopiston tuottamat elinikäisen oppimisen palvelut, joista keskeisimpänä on täydennyskoulutus.

Elinikäinen oppiminen tarkoittaa nimenomaan oppimista, ei elinikäistä kouluttamista. Strategiassa lähestytäänkin elinikäistä oppimista siten, että yliopisto tuottaa määriteltäviä palveluja, joiden avulla yksilö voi oppia haluamallaan tavalla elämänkaaren aikana. Yliopiston yhtenä tehtävänä on lisätä opiskelijoiden elinikäisen oppimisen valmiuksia. Näiden valmiuksien kasvattaminen on yhtä tärkeää kuin tutkintojen sisällöllisten asioiden kouluttaminen.

Elinikäinen oppiminen on lähtökohtaisesti kytkeytynyt työelämään. Elinikäistä oppimista tarvitaan, jotta ihmisten osaamistaso vastaisi työn muuttuviin vaatimuksiin. Tätä kautta työntajien rooli elinikäisen oppimisen tarpeiden tunnistamisessa ja määrittämisessä on olennainen. Kytkeytyminen työelämään on nähtävissä myös siten, että eräs olennainen osa elinikäistä oppimista on työssä oppiminen. Tässä strategia-asiakirjassa työelämän merkittävä rooli elinikäisessä oppimisessa tunnustetaan. Lähestymistavaksi on kuitenkin valittu yliopiston tuottamat palvelut.

Strategian laatimisesta on vastannut koulutus- ja tutkimuspalvelut Oulun yliopiston rehtorin toimeksiannosta. Strategiaprosessin aikana koulutus- ja tutkimuspalvelut on kuullut tiedekun-

tien opintoasiainpäälikköjä tai heidän nimeämiään henkilöitä. Yliopistojen aluetoimipisteiden johtoa on niin ikään kuultu prosessin aikana. Joulukuussa 2006 järjestettiin tiedekuntien johdolle suunnattu informaatio- ja keskustelutilaisuus elinikäisen oppimisen strategian luonnoksesta. Lisäksi strategian laadinnassa on kuultu yliopiston hallinnon kannanottoja. Tämä asiakirja pohjautuu kyseisissä tilaisuuksissa esille nousseisiin näkökohtiin ja kommentteihin.

Elinikäinen oppiminen Oulun yliopistossa - nykytila

Elinikäinen oppiminen nähdään ihmisen koko elämänkaaren aikana tapahtuvaksi prosessiksi. Monitieteisen yliopiston tehtävänä on tuottaa määrittelemiään ihmisen eri elämänvaiheisiin liittyviä monialaisia oppimispalveluja. Elinikäisen oppimisen määritelmä on laaja ja kattaa suuren osan inhimillisestä oppimisesta. Oppimista tapahtuu elämän kaikissa vaiheissa ja hyvin erilaisissa oppimisympäristöissä. Tutkintoon johtavan koulutuksen lisäksi oppimista tapahtuu muissa organisoiduissa oppimistilanteissa sekä arkipäivässä muun toiminnan sivutuotteena.

Euroopan yhteisöjen komission tiedonannossa eurooppalaisen elinikäisen oppimisen alueen toteuttamisesta elinikäinen oppiminen määritellään seuraavasti:

"Kaikki elämän aikana aloitettu oppimistoiminta, jonka tavoitteena on parantaa ammattitaitoa, tietoja ja osaamista sekä edistää henkilökohtaisten toiveiden toteutumista, aktiivista kansalaisuutta, sosiaalisia taitoja ja/tai työllistävyyttä."

Keskeinen elinikäisen oppimisen toiminto yliopiston näkökulmasta on perustutkintoon ja tieteelliseen jatkotutkintoon tähtäävä koulutus, joihin luetaan myös muuntokoulutukset, erilaiset maisteriohjelmat sekä tutkijakoulut. Näiden lisäksi yliopisto tuottaa monia muita elinikäisen oppimisen palveluja. Näitä ovat mm.

- Täydennyskoulutus
- Avoin yliopisto-opetus
- Ikäihmisten yliopistotoiminta
- Lukiokurssit ja muu lukioyhteistyö
- Avoimet luentosarjat mm. Studia generalia ja yliopiston maakuntaluentosarjat
- Tutkimus- ja kehittämisprojektit
- Henkilöstön kehittäminen

Näiden oppimispalvelujen kategorisointi ja jäsentäminen on haasteellista, koska oppijan näkökulmasta palvelu voi toimia eri funktioissa. Toisaalta elinikäisen oppimisen filosofian mukaisesti palveluja ei ole syytäkään pyrkiä kategorisoimaan, vaan tarve on ennemminkin luoda joustavat käyttömahdollisuudet erilaisille palveluille.

Strategiaprosessin aikana on käyty keskusteluja tiedekuntien ja yliopiston alueellisten toimipisteiden edustajien kanssa. Näiden keskustelujen yhtenä tavoitteena on ollut kartoittaa yliopiston nykytila elinikäisen oppimisen toiminnassa. Tässä strategiapaperissa elinikäiseen oppimiseen sisällytetään myös yliopiston oman henkilöstön elinikäinen oppiminen. Seuraavassa kuvataan lyhyesti elinikäisen oppimisen toimintojen tilannetta eri tiedekunnissa ja laitoksissa.

Tiedekunnat

Tiedekunnat toteuttavat elinikäistä oppimista yksin ja/tai yhdessä Koulutus- ja tutkimuspalvelujen kanssa.

Humanistisessa tiedekunnassa täydennyskoulutuksen järjestäminen on ollut vaihtelevaa ja satunnaista: lähinnä tutkintojen täydentämistä ja jatkokoulutusta. Opettajille on järjestetty tilauksesta jonkin verran virkaehtosopimusten mukaisia, ns. Veso-koulutuspäiviä sekä koulutuskokonaisuuksia yhteistyössä Koulutus- ja tutkimuspalvelujen kanssa. Tiedekunnassa on järjestetty yksi maisterikoulutusohjelma. Tiedekunnan opintokokonaisuuksia voi opiskella laajasti avoimessa yliopistossa sekä edetä avoimen väylän kautta tutkinto-opiskelijaksi. Tiedekunta on tehnyt jonkin verran yhteistyötä lukioden kanssa. Tiedekunnan opettajat pitävät aktiivisesti luentoja ja esitelmiä mm. kansalais- ja työväenopistoissa, erilaisissa seminaareissa ym. tilaisuuksissa kautta Pohjois-Suomen. Lisäksi tiedekunta on aktiivisesti mukana Oulun yliopiston Ikäihmisten yliopistotoiminnan työryhmän toiminnassa suunnittelemassa opetus-toimintaa ja toteuttamassa sitä maakunnallisesti.

Lääketieteellisessä tiedekunnassa elinikäinen oppiminen on sisäänrakennettu tiedekunnasta valmistuvien lääkäreiden ammattiin. Lääkäreiden työnantajat ovat velvoitettuja työehtosopimusten myötä järjestämään säännöllistä täydennyskoulutusta. Osan tästä täydennyskoulutuksesta kunnat tms. työnantajaosapuolet hankkivat lääketieteellisestä tiedekunnasta. Tiedekunnan järjestämä täydennyskoulutus on pääosin erikoistumisopintojen ja jatko-opintojen tarjoamista. Tiedekunta tarjoaa avoimessa yliopistossa terveystieteen opintokokonaisuuksia. Terveystieteitä on mahdollista hakea opiskelemaan myös avoimen väylän kautta. Kaksipor- taista tutkintorakennetta ei ole mahdollista toteuttaa käytännössä lääketieteen puolella.

Taloustieteiden tiedekunta on järjestänyt täydennyskoulutusta yhteistyössä Koulutus- ja tutkimuspalvelujen kanssa lähinnä eMBA-ohjelmissa (Executive Master of Business Administration). Taloustieteiden opintokokonaisuuksia voi opiskella avoimessa yliopistossa. Väylä- opinnoille ei tiedekunnan näkökulmasta ole vielä erityistä tarvetta. Tiedekunnan professorit tekevät koulutus- ja konsultointityötä yrityksissä. Muiden tiedekuntien opiskelijoille tarjotaan sivuaineopintoja ja ne ovatkin kysyttyjä. Tiedekunta on reagoinut kaksipor- taiseen tutkintorakenteeseen etuajassa aloittamalla vuonna 2003 kaksivuotisen englanninkielisen maisterikoulutuksen, johon myös työelämässä olevat pystyivät osallistumaan. Vuodesta 2004 lähtien tiedekunnassa on järjestetty +2- maisterikoulutusohjelmia, joihin on ollut mahdollista hakea opiskelemaan pelkkä maisteritutkinto. Tiedekunta on tehnyt jonkin verran lukioyhteistyötä mm. kummikoulutyönä.

Teknillisen tiedekunnan Täydennyskoulutustoiminta on keskittynyt lähinnä jatko-opintojen järjestämiseen ja maisteriohjelmien toteuttamiseen. Lisensiaattitutkinto nähdään tiedekunnassa edelleenkin käyttökelpoisena työmarkkinoilla. Tiedekunnan opintoja on jonkin verran avoimessa yliopistossa. Tiedekunnan sivuaineopinnoilla ei ole merkittävästi kysyntää yliopisto-opiskelijoiden keskuudessa. Tiedekunnan lukioyhteistyö on mm. opiskelijoiden rekrytointia ja erilaisia hankkeita, esimerkiksi matemaattis-luonnontieteellisissä aineissa.

Kasvatustieteiden tiedekunta tarjoaa työelämässä oleville opettajille suunnattua täydennyskoulutusta säännöllisesti sekä tiedekunnassa että normaalikoulussa. Tiedekuntaan on palkattu henkilö Tiedekunnassa vastaamaan täydennyskoulutuksen suunnittelusta ja koordinoimisesta. Kasvatustieteiden tiedekunnan opintoja tarjotaan laajasti avoimessa yliopistossa, jota järjestämään on tiedekunnassa resursoitu opetushenkilöstöä. Kasvatustieteitä on mahdollista

päästä opiskelemaan avoimen väylän kautta. Yliopisto-opiskelijoilla on mahdollisuus suorittaa sivuaineita tiedekunnassa. Tiedekunta järjestää myös erillisiä maisteriohjelmia. Kaksiportaiseen tutkintojärjestelmään koetaan vaikeaksi toteuttaa opettajankoulutuspuolella. Tiedekunta on tehnyt lukioyhteistyötä tarjoamalla lukiolaisille mahdollisuuden suorittaa approbatur-opintoja. Tällä hetkellä yhteistyötä ei ole.

Luonnontieteiden tiedekunta on järjestänyt useita maisterikoulutusohjelmia Pohjois-Suomessa. Tiedekunta on satsannut merkittävästi etäopetusmenetelmien kehittämiseen. Tutkintorakenteen uudistuksen myötä tiedekunnan tulevaisuuden painoalana ovatkin kaksivuotiset maisteriohjelmat. Avoimessa yliopistossa voi opiskella mm. tietojenkäsittelytieteiden ja maantieteen laitosten kursseja. Matemaattis-luonnontieteellisiä aineita on pyritty lisäämään avoimen yliopiston tarjonnassa, mutta ponnisteluista huolimatta opiskelijamäärät ovat jääneet pieniksi suhteessa opetustarjontaan. Tiedekunta on tehnyt usean vuoden ajan lukioyhteistyötä erityisesti matemaattis-luonnontieteellisissä aineissa.

Yliopiston erillislaitokset ja alueelliset toimipisteet

Koulutus- ja tutkimuspalvelut

Oulun yliopiston vuosien 2006 - 2009 Toiminta- ja taloussuunnitelmassa yliopisto on delegoinut aikuiskoulutuksen koordinoinnin Koulutus- ja tutkimuspalveluille. Tämä tehtävä edellyttää vastaamista alueen elinkeino-, työ- ja kulttuurielämän muuttuviin koulutus- ja kehittämistarpeisiin. Aikuiskoulutusta toteutetaan yhteistyössä tiedekuntien ja ainelaitosten sekä muiden yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja oppilaitosten kanssa. Koulutus- ja tutkimuspalvelut koordinoi avointa yliopisto-opetusta, vastaa yhdessä tiedekuntien kanssa elinikäisen oppimisen periaatteiden käytännön toteuttamisesta, monimuoto-opetuksesta, muunto- ja poikkeuskoulutusprojekteista, maakuntakorkeakoulutoiminnasta sekä osasta virtuaaliyliopistotoimintaa.

Koulutus- ja tutkimuspalvelujen toteuttamaan täydennyskoulutukseen ja avoimeen yliopistotoimintaa osallistuu n. 10 000 henkilöä, joista avoimen yliopiston toimintaan osallistuu 6 700 henkilöä ja täydennyskoulutukseen 3 400 henkilöä. Osallistujamäärät ovat pysyneet em. mainitulla tasolla vuodesta 2003 lähtien, joskin trendi näyttää osallistujamäärien suhteen kääntyvän laskevaksi. Avoimen yliopiston suosituimmat koulutusalat ovat olleet humanistiset ja kasvatustieteelliset alat sekä terveystieteet. Kysynnän kasvua on tapahtunut erityisesti terveystieteissä ja taloustieteissä. Täydennyskoulutuksen keskeisimmät koulutusalat ovat olleet liikkeenjohdon koulutus, hyvinvointisektori sekä opetusalan täydennyskoulutus. Täydennyskoulutustarjonta keskittyy pääosin Oulun alueelle. Muutamia opetusalan täydennyskoulutuksia ja liikkeenjohdon Executive MBA-koulutuksia on toteutettu myös alueella olevissa toimipisteissä. Koulutus- ja tutkimuspalvelut järjestää myös avoimia luentosarjoja (Studia Generalia) ja ikäihmisten yliopistotoimintaa.

Yliopiston muut erillislaitokset

Yliopiston erillislaitokset toteuttavat vaihtelevassa määrin elinikäisen oppimisen palveluja. Jollakin yksiköillä on esimerkiksi tarjolla kaikille avoimia luentosarjoja ja täydennyskoulutustoimintaa. Osa erillislaitoksista on keskittynyt lähes täysin tutkimukseen ja tieteellisen jatkokoulutuksen järjestämiseen. Osa erillislaitoksista on mukana kansainvälisissä verkostoissa,

joiden kautta on saatavilla tutkimusyhteistyön lisäksi koulutussisältöjä, joita voidaan hyödyntää esim. täydennyskoulutuksessa.

Elinikäisen oppimisen palveluja tuottavat erillislaitokset kuten kirjasto, tietohallinto ja kieli-keskus ovat merkittävässä roolissa. Näiden yksikköjen perustehtävänä on huolehtia tutkimukseen johtavien opintojen suorittamiseen liittyvistä tukipalveluista, mutta jatkossa palvelutarjontaa on suunnattava yhä laajemmille elinikäisen oppimisen asiakasryhmille.

Alueelliset toimipisteet

Yliopiston alueelliset toimipisteet toteuttavat ja organisoivat ennen kaikkea tutkintoon johtavaa yliopistollista koulutusta omalla toiminta-alueellaan. Sen lisäksi alueelliset yksiköt organisoivat avointa yliopistotoimintaa Koulutus- ja tutkimuskeskuksen koordinoimana. Täydennyskoulutustoiminta on erityisesti Kajaanin yliopistokeskuksessa merkittävä osa yksikön profiilia. Muissa alueellisissa toimipisteissä täydennyskoulutustoimintaa ei juuri ole.

Yliopiston alueellisten toimipisteiden lisäksi on yksiköitä, joiden kanssa yliopisto on tehnyt erillisiä yhteistyösopimuksia mm. yliopisto-opetuksen järjestämisestä. Niin ikään yliopistolla on yhteistyöverkostoja kuten esim. Pohjois-Pohjanmaan kesäyliopistoverkosto, joiden kautta esim. avoimen yliopiston opintoja toteutetaan.

Visio

Oulun yliopistossa elinikäisen oppimisen palvelut ovat keskeinen osa yliopiston yhteiskunnallista vuorovaikutustehtävää. Elinikäinen oppiminen on konkretisoitunut alueeksi, joka huomioidaan kaikissa yliopiston toiminnoissa. Elinikäinen oppiminen on olennainen osa yliopiston kansainvälistä profiilia.

Määritellyt elinikäisen oppimisen palvelut nähdään yhdeksi osaksi yliopiston perustehtävää, ennen kaikkea yliopiston yhteiskunnallista vuorovaikutustehtävää. Tällöin ne ovat myös osa toiminnan tuloksellisuuden arviointia.

Yliopistolla on ajanmukaiset toimintatavat ja käytännöt, jotka takaavat elinikäisen oppimisen palvelujen laadukkaan tuottamisen. Oulun yliopiston elinikäisen oppimisen sisäinen työnjako ja koordinaatio on selkeästi määritelty ja vastuut jaettu. Elinikäisen oppimisen palvelujen tuottamisessa olennainen osa on tieto- ja viestintätekniikan hyödyntäminen siten, että teknologia, toimintamallit ja organisoituminen ovat tarkoituksenmukaisia. Sähköinen asiointi opetustöissä vahvistaa mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen tarjoamalla esteettömän mahdollisuuden elinikäisen oppimisen suunnitteluun, koulutukseen hakemiseen ja aikaisempien opintosuoritusten hyödyntämiseen.

Siirryttyään Bolognan prosessin mukaiseen tutkintorakenteeseen Oulun yliopisto tarjoaa entistä houkuttelevamman oppimisympäristön kansainvälisille opiskelijoille ja asiantuntijoille. Samoin Oulun yliopiston opiskelijat voivat hyödyntää paremmin kansainvälisiä opintoja omista tutkinnoistaan. Entistä suurempi osa yliopiston kurssitarjonnasta voidaan toteuttaa myös vieraskielisenä. Oulun yliopisto tarjoaa täydennyskoulutuspalveluja kansainvälisille asiakkaille määritellyillä alueilla.

Avoimen yliopiston väylä on entistä tärkeämpi ja systemaattisempi elinikäisen oppimisen toimintamuoto.

Keskeisimmät kehittämishaasteet

Elinikäisen oppimisen strategia on sopusoinnussa Oulun yliopiston kokonaistrategian (2007 - 2009) kanssa ja keskeisimmät kehittämishaasteet vastaavat strategian toteuttamisen toimenpiteohjelmia.

Tutkintorakenteen kehittäminen

Yliopisto-opetuksen siirtyminen Bolognan prosessin mukaiseen kaksiportaiseen tutkintoon syksyllä 2005 merkitsi tutkintojen sisältöjen merkittävää kehittämistä. Kehitystyössä oli yhtenä tavoitteena rakentaa selkeä ja toimiva jatkumo perus- ja jatkotutkintojen ja täydennyskoulutuksen välille. Käytännössä jatkumon rakentaminen ei ole kuitenkaan juuri konkretisoitunut. Siirtyminen kaksiportaiseen tutkintoon tullee jatkossa aiheuttamaan opiskelijaliikkuvuutta, jota on vaikea vielä ennakoida. Tutkintojen sisällöllinen kehittäminen on tunnistettava entistäkin paremmin jatkuvana prosessina, jossa käydään perustutkinnon ja täydennyskoulutuksen vuoropuhelua. Avoimen yliopiston väylä tulee olemaan entistä tärkeämpi elinikäisen oppimisen toimintamuoto yliopiston vaikutusalueella. Avoimen yliopiston väylän systemaattinen hyödyntäminen vaatii kehittämistä.

Näkyvyys

Yliopiston tulee tarjota ulospäin selkeä ja yhtenäinen kuva siitä, millaisia elinikäisen oppimisen palveluja se tarjoaa. Tällä hetkellä palveluntarjonta on hajautunut tiedekuntiin ja laitoksiin eikä yhtä kanavaa palveluihin pääsyyn ole olemassa. Elinikäisen oppimisen toiminnan näkyvyyttä on merkittävästi lisättävä yliopiston julkisessa profiilissa.

Organisoituminen

Koulutus- ja tutkimuspalvelut vastaa yliopistollisen aikuiskoulutuksen ja elinikäisen oppimisen koordinoinnista, mutta tähän työhön sillä ei ole ollut käytännössä riittäviä resursseja eikä työvälineitä. Avoimen yliopisto-opetuksen koordinointi Oulun alueella on selkeä, mutta alueellisessa avoimen yliopisto-opetuksen toteutuksessa on haasteena uusien yhteistyökumppanien löytäminen. Organisoitumisessa ja vastuun jaossa on epäselvyyttä yliopiston sisällä. Keskeinen kehittämishaaste on Koulutus- ja tutkimuspalveluiden ja tiedekuntien välisen yhteistyön parantaminen ja työnjaon selkiyttäminen.

Tukipalvelut

Tukipalvelut kuten esim. kirjastopalvelut ja tietohallintopalvelut ovat osittain vaikeasti saavutettavissa osalle yliopiston elinikäisen oppimisen asiakaskuntaa. Erityisesti täydennyskoulutukseen osallistuvat jäävät ilman näitä palveluja, koska heille ei myönnetä käyttäjätunnuksia yliopiston palvelimille. Tukipalvelut on jatkossa pysyttävä erityisjärjestelyillä tarjoamaan myös yliopiston elinikäisen oppimisen asiakasryhmille.

Alueellinen oppimiskeskusverkosto

Yliopiston alueelliset toimipisteet toimivat osin erilaisilla profiileilla ja painotuksilla omilla alueillaan. Tämä on myös perusteltua alueiden erilaisten tarpeiden seurauksena. Täydennyskoulutus on kuitenkin nostettava merkittävään osaan kaikkien alueellisten yksiköiden toimintaa. Alueelle muodostetaan oppimiskeskusverkosto, joka tarjoaa laajasti elinikäisen oppimisen palveluja ja toisaalta selvittää alueen koulutustarpeita. Alueellinen oppimiskeskusverkosto toimii Oulun alueen ulkopuolella avoimen väylän aktiivisena toteuttajana.

Tieto- ja viestintäteknologia

Etäopetus on yksi merkittävä osa elinikäisen oppimisen palvelujen toteuttamisessa. Etäopetuksella on merkittävä rooli erityisesti elinikäisen oppimisen alueellisessa toteutuksessa. Samoin etäopetus on merkittävässä osassa kansainvälisessä yhteistyössä. Perustuvathan erilaiset kansainväliset joint degree- ja double degree -ohjelmat useimmiten etäopetusratkaisuihin. Nykyisellään eri tiedekunnissa ja laitoksissa etäopetuksen toteuttamisvalmiudet vaihtelevat. Joillakin yksiköillä on jo varsin laaja tarjonta etäopetuskursseja ja nämä kurssit on voitu tehokkaasti kytkeä yhteen myös kampusalueella tapahtuvaan opetukseen. Eräissä yksiköissä toiminta on vasta käynnistymässä ja etäopetuskursseja on toteutettu erillisinä pilottihankkeina. Jotta yliopisto pystyy vastaamaan elinikäisen oppimisen haasteisiin, on etäopetuksen osalta siirryttävä erillisten pilottien toimintamallista etäopetuksen ”tuotannolliseen” toimintaan. Tällöin etä- ja kampusopetus eivät ole päällekkäisiä vaan toisiaan tukevia toimintoja. Tämä kehittämishaaste koskee niin yliopiston perusopetusta kuin täydennyskoulutusta ja avointa yliopistotoimintaa. Etäopetuskurssien tuottamiseen yliopiston on tarjottava riittävät ja laadukkaat opettajille suunnatut tukipalvelut. Kehittämishaasteena on myös opetustoimen tieto- ja viestintätekniikan kansallisten kärkihankkeiden tulosten käyttöönotto elinikäisen oppimisen mahdollisuuksien parantamiseksi.

Opetus- ja oppimiskulttuuri

Uudet perusopiskelijat ovat oppimistaidoiltaan ja vaatimuksiltaan yhä heterogeenisempia. Opiskelijakunta monipuolistuu myös mm. lisääntyvän aikuisopiskelun ja kansainvälisen opiskelijavaihdon myötä. Yliopiston tulee huolehtia, että sen käyttämät opetusmenetelmät, -välineet ja -osaaminen pysyvät kehityksen mukana ja yliopisto pystyy vastaamaan muuntuviin oppimispalvelutarpeisiin. Kyse on niin opetushenkilöstön kuin opiskelijoidenkin osaamisen ja asenteiden kehittämisestä. Opetushenkilöstön on nähtävä elinikäinen oppiminen nimenomaan oppimisen, ei opettamisen, näkökulmasta. Opettajien tulee nähdä elinikäisten oppijoiden työ- ja elämäkokemus vahvuutena ja lisäresurssina uusien perusopiskelijoiden ryhmässä. Toisaalta opiskelijoiden on nähtävä omien elinikäisen oppimisen valmiuksien kehittämisen merkityksellisyys. Elinikäinen oppiminen ei kuitenkaan merkitse sitä, että asetetuista opiskelutavoitteista lipsutaan ja opintosuoritusten tekeminen venyy.

Ikäihmisten yliopistotoiminta

Ikärakenteen kehitys ja koulutustason nousu tarkoittavat, että tulevaisuudessa tulee olemaan entistä enemmän ikääntyneitä työelämän kokonaan tai osittain jättäneitä henkilöitä, joilla on tarve itsensä kehittämiseen. Tämän kasvavan väestöryhmän oppimistarpeiden tunnistamiseen ja näihin tarpeisiin vastaamiseen on yliopiston omalta osaltaan panostettava. Ikäihmisten yliopistotoiminta on otettava tietoisena kehittämisen kohteeksi.

Rahoitus

Yliopistojen rahoitusmallia on pikaisesti kehitettävä vastaamaan eurooppalaisen elinikäisen oppimisen periaatteita. Nykyisellään tiedekuntien tulot ovat pääosin sidoksissa suoritettuihin maisterin ja tohtorin tutkintoihin. Tiedekunnat toimivat hyvin tulosohjautuneesti, jolloin keskeisimmäksi toiminnaksi luonnollisesti nostetaan tutkintoihin johtava koulutus. Tällöin muiden kuin tutkintoon johtavien elinikäisen oppimisen palvelujen tuottaminen jää vähäisemmälle huomiolle. Oulun yliopisto ei yksinään pysty nykyistä rahoitusmallia muuttamaan, mutta yliopiston tulee aktiivisesti toimia opetusministeriön suuntaan, jotta elinikäisen oppimisen palvelujen tuottaminen resursoitaisiin tarkoituksenmukaisesti.

Kehittämistoimet

Palvelut

Yliopiston tarjoamat keskeisimmät elinikäisen oppimisen palvelut ovat perus- ja jatkotutkinnot, täydennyskoulutus, avoin yliopisto-opetus sekä lukio- ja peruskouluyhteistyö. Yliopiston tuottamien oppimispalvelujen on linkityttävä toisiinsa ja niiden tulee toimia yksilön kannalta tarkasteltuna osana elinikäisen oppimisen jatkumoa.

Perustutkintokoulutus

Kaksiportainen tutkintojärjestelmä tulee jatkossa johtamaan entistä suurempaan opiskelijaliikkuvuuteen. Kandidatason suorittamisen jälkeen osa opiskelijoista on halukkaita suorittamaan maisterintutkinnon eri alalta kuin kandidaattitutkinto. Erilliset maisteriohjelmat tulevat omalta osaltaan laajentamaan koulutuksen kirjoa. Samoin erilaiset koulutukselliset väylät esim. ammattikorkeakoulun ja yliopiston välillä tulevat vaatimaan jatkokehittämistä. Tiedekuntien opintosuunnitelmatyössä on jatkuvasti huomioitava nämä joustavuuden vaatimukset. Tiedekuntien välistä yhteistyötä opintosuunnitelmatyössä on tiivistettävä. Kansainvälinen opiskelijavaihto edellyttää valmiutta erityisesti maisteriopintojen toteuttamiseen englanninkielisenä. Perustutkintokoulutusta tulee entistä enemmän tarjota myös etäopetuksena hyödyntäen mm. tieto- ja viestintätekniikan tarjoamia mahdollisuuksia.

Tieteellinen jatkokoulutus

Tieteellinen jatkokoulutus tulee rakentaa kaikilla tieteenaloilla siten, että henkilö voi eri elämänvaiheessaan joustavasti osallistua tieteelliseen jatkokoulutukseen. Erityisesti työelämässä olevat jatko-opiskelijat ja ikääntyneemmät opiskelijat tulee nähdä voimavarana, joiden kokemus rikastuttaa yliopiston tiedeyhteisöä.

Täydennyskoulutus

Yliopisto tarjoaa täydennyskoulutusta kaikilta omilta koulutusaloiltaan yhteiskunnassa vallitsevien tarpeiden mukaisesti. Täydennyskoulutus toteutetaan yliopiston Koulutus- ja tutkimuspalveluiden kautta perustuen tiedekuntien asiantuntijuuteen ja tutkimustyöhön. Opetuksesta ja koulutusohjelmien kehittämisestä vastaavat pääosin tiedekuntien opettajat. Perusopetuksen ja täydennyskoulutuksen yhteistyötä tullaan tiivistämään. Tiedekuntien ja koulutus- ja tutki-

muspalveluiden yhteistyö nostetaan yliopistollisen toiminnan tuloksellisuuden arvioinnin kohteeksi. Yliopistollisen täydennyskoulutuksen alueellinen toteuttaminen tapahtuu kehitettävän oppimiskeskusverkoston kautta.

Avoin yliopisto-opetus

Osana Koulutus- ja tutkimuspalveluja toimivan avoimen yliopisto-opetuksen tarjontaa suunnataan alueen tarpeiden mukaisesti. Avoimen yliopisto-opetuksen alueellinen toteutus tulee jatkossa tapahtumaan alueellisen oppimiskeskusverkoston kautta. Oppimiskeskusverkoston toimintamalli rakennetaan erillisellä kehittämishankkeella. Alueellisen oppimiskeskusverkoston rungon muodostavat yliopiston aluetoimipisteet. Ikäihmisten yliopistotoiminta on osa avointa yliopistotoimintaa. Jatkossa tähän sektoriin kiinnitetään entistä enemmän huomiota osana valtakunnallisen ikäihmisten yliopistotoiminnan kehittämistä. Yliopisto kehittää eri paikkakunnilla yhdessä kesäyliopistojen ja muiden toimijoiden kanssa alueellisen elinkeinostrategian mukaisesti aikuiskoulutuksen koulutustarjontaa niin, että tutkinto-opintoihin siirtyminen tulee mahdolliseksi.

Lukio- ja peruskouluyhteistyö

Lukioyhteistyöstä pyritään tekemään resursoitua, systemaattista ja jatkuvaa toimintaa, joka osaltaan edistää yliopiston opiskelijarekrytointia. Jokainen tiedekunta määrittelee toimintamuodot lukioyhteistyölle. Servitetaan yhteistyön mahdollisuudet Pohjois-Pohjanmaan etä-lukioverkoston kanssa ja laajennetaan yhteistyötä peruskouluihin. Kehitetään yhteistyötä erityisesti matemaattis-luonnontieteellisissä aineissa ja teknologiakasvatuksessa. Lukio- ja peruskouluyhteistyön koordinoinnista vastaa Koulutus- ja tutkimuspalvelut yhdessä tiedekuntien kanssa.

Opiskelun tukipalvelut

Opiskelussa tarvittavat tukipalvelut, kuten kirjaston ja tietohallinnon palvelut, on jatkossa tarjottava yliopiston koko elinikäisen oppijoiden joukolle. Tarvittavat palvelujen käyttäjien tunnustamisen tekniikat yms. ratkaisut on kehitettävä siten, että ne vastaavat elinikäisen oppimisen tarpeita.

Organisoituminen

Elinikäinen oppiminen on nähtävä yli tiede-, yksikkö- ja hallintorajojen tapahtuvana toimintana. Toimintakentän organisoiminen ei saa johtaa elinikäisen oppimisen lokeroimiseen, vaan se on nähtävä koko yliopiston toimintana, jossa tarvitaan joustavuutta ja halua tehdä asioita yhdessä.

Yliopiston sisäinen organisoituminen

Elinikäisen oppimisen palvelujen tuottamisessa tiedekunnilla on ensisijainen sisällöllinen vastuu. Perusopetuksen ja tieteellisen jatkokoulutuksen toteuttamisesta vastaavat tiedekunnat. Jotta muita elinikäisen oppimisen palveluja voidaan toteuttaa tehokkaasti ja ammattimaisesti, tarvitaan keskitettyä koordinoitua ja organisoitua, jota hoitaa Koulutus - ja tutkimuspalvelut.

Yliopiston alueellinen organisoituminen

Elinikäisen oppimisen alueellinen toiminta tapahtuu oppimiskeskusverkoston kautta. Oppimiskeskusverkoston rungon muodostavat yliopiston alueyksiköt ja muut alueelliset yhteistyökumppanit. Yliopiston hankekohtaiset alueelliset sopimukset kanavoidaan oppimiskeskusverkoston kautta. Oppimiskeskusten toimintaa tullaan mallintamaan ja kehittämään erillisellä hankkeella. Oppimiskeskusverkoston ja alueellisten toimipisteiden toiminnan koordinoinnista vastaa koulutus- ja tutkimuspalvelut. Kajaanin yliopistokeskuksen ja Kajaanin ammattikorkeakoulun yhteistyöhanke rakentuu elinikäisen oppimisen periaatteille.

Valtakunnallinen organisoituminen

Yliopistojen välisellä yhteistyöllä ja työnjaolla on merkittävä osa elinikäisessä oppimisessa. Yliopistojen tulisi kiinnittää huomiota elinikäisen oppimisen työnjakoon. Erityisesti etäopetuksessa ja etäopetuskurssien tuottamisessa on vältettävä turhaa päällekkäistä toimintaa. Pohjois-Suomen alueella yliopistoyhteistyön tiivistäminen merkitsee entistä tiiviimpää Oulun ja Lapin yliopiston välistä toimintaa. Elinikäisen oppimisen tulee olla yliopistojen ja opetusministeriön yhteinen kehittämishaaste.

Resursointi

Elinikäisen oppimisen palvelujen tuottamiseen suunnataan erityisesti yliopiston yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen hoitamiseen varattuja resursseja. Yliopisto toimii aktiivisesti yliopistojen rahoitusjärjestelmän kokonaisuuden kehittämiseksi vastaamaan elinikäisen oppimisen periaatteita ja tarpeita. Osa elinikäisen oppimisen palveluja tullaan toteuttamaan maksupalveluperiaatteella. Yliopisto tulee huolehtimaan, että myös ne alat ja sektorit, joilla ei ole maksukykyä, saavat elinikäisen oppimisen palveluja. Resurssien jaossa on noudatettava ”kestävän kehityksen” periaatetta siten, että ne tahot, jotka hoitavat elinikäisen oppimisen tehtäviä, saavat myös toimintaansa resursseja.

Elinikäisen oppimisen palvelujen kehittämiseen ja toteuttamiseen tullaan käyttämään myös yliopiston ulkopuolista hankerahaa. Elinikäisen oppiminen on yliopiston yhtenä painotuksena Ohjelmakauden 2007 - 2013 hanketoiminnassa. EU:n 2007 käynnistyvään Life Long Learning -ohjelmaan yliopisto osallistuu aktiivisesti.

Hankkeistus

Strategiakaudella tullaan käynnistämään ja toteuttamaan mm. seuraavat kehittämishankkeet:

- Elinikäisen oppimisen palvelujen tarpeen kattava ja systemaattinen selvittäminen ja ennakointitoiminta.
- Alueellisen oppimiskeskusverkoston toiminnan kehittäminen osana maakuntakorkeakoulukonseptia.
- Elinikäisen oppimisen jatkumon ja yhteistyön rakentaminen ammattikorkeakoulun kanssa.
- Uusien etäopetuskurssien tuottaminen ja tuottamisen tukipalveluiden organisointi. Nykyisten etäopetuskurssien arviointi ja jatkokehittäminen.
- Perusopintojen opinto-ohjelmien arviointityö ja elinikäisen oppimisen elementtien sisällyttäminen opinto-ohjelmiin.
- Elinikäisen oppimisen palvelujen kokoaminen ”yhden luukun” taakse.
- Yhteistyön kehittäminen lukioden ja peruskoulun kanssa.
- Avoimen yliopiston kehittäminen erityisesti väyläopintojen osalta.

Seuranta

Keskeisin elinikäisen oppimisen toiminnan seurantamekanismi on tiedekuntien ja erillisyksiköiden käymät tulosneuvottelut. Tulosneuvotteluissa yksiköiden yhdeksi toiminnan arvioinnin kohteeksi määritellään elinikäisen oppimisen palvelut. Toimintaa arvioidaan nykyisten tulosindikaattoreiden lisäksi seuraavilla määrällisillä toteutumilla:

- Täydennyskoulutuksen (osallistujien, kurssien, opintopisteiden) määrä
- Avoimen yliopistotoiminnan (osallistujien, kurssien, opintopisteiden) määrä
- Etäopetuskurssien määrä
- Vieraskielisen opetuksen määrä
- Alueellisen yhteistyön laajuus ja profiili
- Tutkintojen määrä

Lisäksi tulosneuvotteluissa arvioidaan, kuinka elinikäisen oppimisen periaatteet on huomioitu yksiköiden toimintasuunnitelmissa ja suunnitteluasiakirjoissa.

Seurannan keskeisiä informaation lähteitä ovat KOTA-tietokanta (<http://kotaplus.csc.fi:7777/online/Etusivu.do>) ja verkkolomakkeet.info -sivusto.

Strategiakauden lopussa 2010 yliopisto laatii elinikäisen oppimisen toiminnan kokonaisarvioinnin seuraavan strategian pohjaksi. Arvioinnin toteutuksesta vastaa Koulutus- ja tutkimuspalvelut.

Oulun yliopiston elinikäisen oppimisen strategian taustamuistio

Taustaa

Opetusministeriö on pyytänyt yliopistoja laatimaan elinikäisen oppimisen strategian 15.2.2007 mennessä. Strategiat käsitellään yliopistojen ja opetusministeriön välisissä tulosneuvotteluissa 2007. Oulun yliopistossa koko yliopistoa koskevan elinikäisen oppimisen strategian valmistelu on annettu rehtorin toimeksiannosta Koulutus- ja tutkimuspalvelujen tehtäväksi. Kotu luovuttaa strategian yliopiston hallitukselle vuoden 2006 loppuun mennessä.

Tässä strategian liitteeksi laaditussa taustapaperissa tarkastellaan lyhyesti elinikäisen oppimisen määritelmiä, sen tarpeellisuutta sekä merkitystä eurooppalaisessa ja suomalaisessa koulutuspolitiikassa sekä yliopistoissa. Loppuun on vielä kerätty Oulun yliopiston eri strategioissa ja raporteissa mainittuja kannanottoja elinikäisestä oppimisesta.

Elinikäisen oppimisen määritelmiä

Yksi merkittävä viime aikojen suomalaisten korkeakoulujen elinikäisen oppimisen toimintoja ohjaava asiakirja on ns. Mattilan työryhmän laatima raportti ”Elinikäinen oppiminen yliopistoissa”.

Tässä raportissa todetaan elinikäisen oppimisen määrittelystä seuraavaa:

”Elinikäisen oppimisen määritelmä on laaja ja kattaa suuren osan inhimillisestä oppimisesta. Oppimista tapahtuu elämän kaikissa vaiheissa ja hyvin erilaisissa oppimisympäristöissä. Tutkintoon johtavan koulutuksen lisäksi oppimista tapahtuu muissa organisoiduissa oppimistilanteissa sekä arkipäivässä muun toiminnan sivutuotteena.”

Euroopan yhteisöjen komission tiedonannossa eurooppalaisen elinikäisen oppimisen alueen toteuttamisesta elinikäinen oppiminen määritellään seuraavasti:

”Kaikki elämän aikana aloitettu oppimistoiminta, jonka tavoitteena on parantaa ammattitaitoa, tietoja ja osaamista sekä edistää henkilökohtaisten toiveiden toteutumista, aktiivista kansalaisuutta, sosiaalisia taitoja ja/tai työllistettävyyttä.”

Euroopan työllisyysstrategiassa elinikäinen oppiminen määritellään seuraavasti:

”Kaikki elämän aikana aloitettu oppimistoiminta, jonka tavoitteena on parantaa ammattitaitoa, tietoja ja osaamista sekä edistää henkilökohtaisten toiveiden toteutumista, aktiivista kansalaisuutta, sosiaalisia taitoja ja/tai työllistettävyyttä.”

Elinikäinen oppiminen voidaan ymmärtää viitekehykseksi, joka pitää sisällään niin yksilön virallisen koulutusjärjestelmän puitteissa hankkiman osaamisen kuin non-formaalin oppimisen. Tämä näkökulma edellyttää, että kukin yliopisto määrittelee ne oppimisen palvelut, joita se voi tarjota yksilölle hänen elämänkaarensa aikana tapahtuvassa oppimisessa.

Miksi elinikäistä oppimista tarvitaan?

Elinikäisen oppimisen merkityksen lisääntymisen taustalla ovat toimintaympäristön muutokset, kuten globalisaatiokehitys sekä suomalaisten ikärakenteen muutos. Yksilön näkökulmasta globalisaation seurauksena maailma moninaistuu ja monimutkaistuu, mikä edellyttää läpi elin iän jatkuvaa myönteistä asennoitumista ja valmiutta omien tietojen ja taitojen kehittämiseen. Suomessa erityishaasteena on myös väestön ikärakenteen nopea muutos. Tulevina vuosina työmarkkinoilta poistuu enemmän väkeä kuin sinne tulee. Lisäksi työikäisen aikuisväestön määrä laskee nykyisestä merkittävästi. Elinikäinen oppiminen voidaankin ymmärtää jatkuvan yhteiskunnassa ja globalisoituvilla työmarkkinoilla tapahtuvan muutoksen lisäksi myös jokaisen yksilön velvollisuudeksi.

Elinikäinen oppiminen eurooppalaisessa koulutuspolitiikassa

Niin OECD:n kuin EU:n koulutuspolitiikassa elinikäinen ja elämänlaajuinen oppiminen ovat olleet jo vuosien ajan tärkeällä sijalla uuden tieto- ja osaamisyhteiskunnan muodostamisessa ja eurooppalaisen koulutusalueen kilpailukyyn parantamisessa.

OECD:n Schooling for Tomorrow -työryhmä on määritellyt elinikäiselle oppimiselle seuraavat neljä skenaariomallia:

- 1) Koulutusjärjestelmälähtöinen malli:
Formaali koulutusjärjestelmä laajenee ja monipuolistuu entisestään. Lukiosta ja kolmannen asteen koulutuksesta tulee maailmanlaajuisia. Niitä täydennetään nuorille ja aikuisille opiskelijoille suunnatuilla lyhytkestoisilla asiantuntijakursseilla.
- 2) Työelämälähtöinen malli:
Työssä oppiminen ja työhön liittyvä koulutus ovat ydinasioita. Oppimisella tavoitellaan sekä taloudellista kilpailukykyä että yksilöllistä inklusiota. Koulutuksella lisätään alhaisen koulutustaustan omaavien nuorten pätevyyskykyä. Todistukset monipuolistuvat ja koulutusjärjestelmä menettää monopoliasemansa.
- 3) Yhteisölähtöinen malli:
Ihmiset ovat mukana lukuisissa yhteisöllisissä toiminnoissa ja muutoksissa. Elinikäinen oppiminen tapahtuu yhteisöllisessä vuorovaikutuksessa. Sisällöt liittyvät yhteisöllisiin, kulttuurisiin ja poliittisiin päätöksiin.
- 4) Yksilölähtöinen malli:
Elinikäinen oppiminen on tulevaisuudessa erittäin yksilöllistynyttä ja markkinaorientoitunutta. Moninaisiin tarpeisiin vastataan erittäin monipuolisilla menetelmillä. Osa oppimisesta on ammatillisesti orientoitunutta, osa vapaa-aikaan liittyvää; osa todistusten ja pätevyyksien tavoittelua, osa enemmän non-formaalia.

Euroopan unionissa vuosi 1996 oli eurooppalaisen elinikäisen oppimisen teemavuosi. Myös YK oli nimennyt kyseisen vuoden ”Elinikäisen oppimisen vuodeksi”. Teemavuosi perustui Euroopan komission vuonna 1995 julkaisemaan ”Valkoiseen kirjaan”, jossa hahmoteltiin koulutuksen uudet haasteet ja suuntaviivat teknistyvässä ja globalisoituvassa maailmassa. Keskei-

senä periaatteena kirjassa oli, ettei elämää voi tulevaisuudessa jakaa jyrkästi koulutukseen, työhön ja eläkkeellä oloon. Perinteisesti aikuiskoulutuksella on tähdätty ammattiin valmistumiseen sekä ammatissa tarvittavien taitojen ylläpitoon ja kartuttamiseen. Teknologian tultua osaksi arkea laitteiden käytön oppiminen on välttämätöntä myös työelämästä siirtyneille.

Vuonna 2000 Lissabonin Eurooppa neuvosto vahvisti elinikäisen oppimisen yhdeksi eurooppalaisen yhteiskuntamallin perustekijäksi ja Euroopan työllisyysstrategian painopisteeksi. Keväällä 2004 hyväksytyssä Koulutus 2010 -väliraportissa elinikäinen oppiminen määritellään jäsenvaltioiden koulutusjärjestelmien johtavaksi periaatteeksi. Raportissa edellytetään, että jäsenvaltiot laativat kattavat ja yhtenäiset elinikäisen oppimisen strategiat, joiden avulla kaikille kansalaisille voidaan antaa tarvittavat avainpätevyudet sekä luoda kaikkien käytössä olevia, avoimia ja houkuttelevia oppimisympäristöjä.

Elinikäinen oppiminen on mukana useassa erilaisessa strategiassa, toimessa ja aloitteessa, joilla kaikilla pyritään eurooppalaisen elinikäisen alueen toteuttamiseen. Eurooppalaisen elinikäisen alueen toteuttamisen tavoitteena on antaa kansalaisille mahdollisuus liikkua vapaasti oppimisympäristöjen, työpaikkojen, alueiden ja maiden välillä opiskelumahdollisuuksia etsiessään.

Vuonna 2007 Euroopan unionissa alkaa uusi Elinikäisen oppimisen ohjelma ”Lifelong Learning Programme”, jonka kausi kestää 2007 - 2013. Ohjelman tavoitteena on mm. myötävaikuttaa laadukkaan elinikäisen oppimisen kehittämiseen, tukea elinikäisen oppimisen eurooppalaisen alueen toteutumista sekä auttaa parantamaan jäsenvaltioissa tarjottavien elinikäisen oppimisen mahdollisuuksien laatua, kiinnostavuutta ja saatavuutta.

Elinikäinen oppiminen suomalaisessa koulutuspolitiikassa

Suomessa tehtyjä elinikäistä oppimista koskevia linjauksia on kirjattu mm. valtioneuvoston 4.12.2003 hyväksymään Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan vuosille 2003 - 2008 sekä pääministeri Matti Vanhasen hallitusohjelmaan 24.6.2003. Näiden linjausten mukaisesti työikäisellä aikuisväestöllä tulisi olla mahdollisuus oman osaamisensa jatkuvaan kehittämiseen ja näitä koulutusmahdollisuuksia tulisi jatkossa kehittää edelleen.

Opetusministeriön toiminta- ja taloussuunnitelmassa 2007 - 2011 on esitetty tavoitteeksi, että yliopistoissa parannetaan elinikäisen oppimisen mahdollisuuksia sekä koulutuksellista tasa-arvoa mm. avoimen yliopiston avulla. Lisäksi työssäkäyvän aikuisväestön mahdollisuuksia osallistua tutkintoon johtavaan koulutukseen lisätään.

Opetusministeriö on asettanut viimeisen kahden vuoden aikana lukuisia työryhmiä pohtimaan ammatillisen koulutuksen, aikuiskoulutuksen ja muun oppimisen kehittämistä myös elinikäisen oppimisen näkökulmasta. Keskeiset raportit on listattu lähdeluetteloon. Viimeisimmän työryhmän määräaika on päättynyt 30.11.2006. Sen tulee ehdotuksessaan käsitellä muun muassa ammatillisissa tutkinnoissa vaadittavan osaamisen laajuutta ja vaatimustasoa sekä tutkintojen rakennetta ja muotoutumissääntöjä. Lisäksi sen tulee tarkastella erikoisammattitutkintoja ja niiden suhdetta ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen erikoistumisopintoihin ja täydennyskoulutusohjelmiin sekä ammatillisten tutkintojen tuottamaa kelpoisuutta jatko-opintoihin ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa. Työryhmän tulee myös työssään huomioida edellä mainittujen työryhmien muistiot sekä kehitteillä oleva eurooppalainen tutkintojen viitekehys.

Elinikäisen oppimisen haasteet yliopistoille ovat nousseet vahvasti esille myös tutkintorakenteen uudistuksen myötä. Suomessa 1.8.2005 yliopistoissa käyttöön otetulla Bolognan prosessin mukaisella tutkinnonuudistuksella parannetaan yliopistojen kansainvälisen yhteistyön edellytyksiä ja elinikäisen oppimisen mahdollistavia rakenteita. Kandidaatti- ja maisteritutkintojen eriyttäminen itsenäisiksi tutkinnoiksi luo yliopistoon uudenlaisia opintopolkuja ja mahdollistaa joustavamman hakeutumisen opintojen eri vaiheeseen ja lyhytkestoisemman tutkinnon suorittamisen.

Myös Oulun Läänin sivistysstrategiassa 2015 mainitaan elinikäisen oppimisen järjestelmän kehittämisestä seuraavaa:

”Elinikäisen oppimisen järjestelmän tulee turvata tasapuoliset mahdollisuudet sekä yksilöiden persoonallisuuden monipuoliseen kehittämiseen että ammatilliseen työllä etenemiseen. Ammatillisella työllä tulee olla mahdollisuus kouluttautua uudelleen työtehtävien mukaisesti, joko omalla koulutustasolla mestaritason saavuttaen tai koulutusasteelta seuraavalle edeten.”

Koulutus- ja tutkimuspalvelut on ollut mukana OPM:n toimeksi antamassa Oulun läänin aikuiskoulutuksen toimenpideohjelman laatimisessa ja sen toteuttamisprosesseissa. Ohjelman laatimisen päätavoitteena on ollut läänin koko aikuiskoulutuskentän keskinäisten roolien ja tehtävien analysointi, jäsentäminen ja verkostomainen yhteistyö, mm. aikuiskoulutuksen resurssien yhteisen käytön tehostaminen.

Elinikäinen oppiminen yliopistoissa

Elinikäisen oppimisen näkökulmasta yliopistojen perinteisenä roolina on ollut tarjota alempaan ja ylempään yliopistotutkintoon johtavaa koulutusta sekä yliopistojen jatkotutkintoja. Viime vuosina näiden rinnalle on tullut muitakin suosittuja yliopisto-opetuksen muotoja, joiden myötä yliopistojen rooli elinikäisen oppimisen tarjoajana on kasvanut huomattavasti. Tämä näkyy mm. avoimen yliopisto-opetuksen sekä täydennyskoulutuksen opiskelijamäärien kasvuna. Lisäksi yliopisto-opiskelijoiden joukossa on yhä enemmän yli 30-vuotiaita, joiden tavoitteena on elinikäisen oppimisen periaatteiden mukaisesti koulutustason nosto, alan vaihto tai oman osaamisen vahvistaminen työmarkkinoilla.

Elinikäinen oppiminen yliopistossa onkin suurelta osin muuta kuin tutkintoon johtavaa opiskelua. Yliopistojen täydennyskoulutuksessa opiskelevat pyrkivät usein lisäämään ja syventämään omassa työssä tarvitsemaansa ammattitaitoa. Avoimen yliopiston opiskelijoilla opiskelumotiivina on ammatissa kehittyminen sekä yleinen sivistystarve.

Oulun yliopiston kannanottoja elinikäiseen oppimiseen

Seuraavassa on kerättyä Oulun yliopiston eri strategioista ja raporteista kannanottoja elinikäiseen oppimiseen ja koulutukseen. Yleisesti elinikäisen oppimisen merkityksen todetaan lisääntyneen ja haastavan toimintojen kehittämiseen perusopetuksesta aikuiskoulutukseen. Elinikäinen oppiminen liitetään selvästi aikuiskoulutukseen, mutta myös osaksi perusopetusta ja koko yliopiston toimintakulttuuria.

Perustutkintojen kehittämisstrategiassa (hallitus 19.12.2001) todetaan, että ydinaines-analyysin avulla koulutusohjelmiin saadaan tilaa päivitettävillä tiedoilla ja nopeisiinkin sekä tieteellisiin että ammatillisiin muutoksiin reagoivalle oppiaineelle. Tällöin opetussuunnitelmaan muodostuu joustava ydin, joka toteuttaa life long learning -periaatetta. Elinikäisen oppimisen periaatteen huomioon ottamiseksi koko yliopiston mitassa laaditaan lisäksi v. 2002 yliopiston toimintaohjelma. Yliopiston hallitus hyväksyi kokouksessaan 4.12.2002 yliopiston aikuiskoulutusstrategian peruslinjaukset ja 9.4.2003 aikuiskoulutuksen organisoinnin, hallinnon ja johtamisen pääpiirteet.

Oulun yliopiston strategiassa vuosille 2007 - 2009 todetaan, että aikuiskoulutusta toteutetaan ja kehitetään elinikäisen oppimisen periaatteiden mukaisesti. Strategiakaudella yliopiston tavoitteena on kehittää erityisesti täydennyskoulutusta siten, että opiskelijoille tarjotaan työuran eri vaiheissa työelämän osaamisvaatimuksiin ja yliopiston tuottamaan uuteen tietoon perustuvaa koulutusta ammattitaidon kehittämiseksi.

Oulun yliopiston kokonaistrategiassa vuodelta 2003 tuodaan esille, että yliopiston toimintakulttuuri on kehittymässä elinikäisen oppimisen periaatetta ja koulutuksen sekä työn integraatiota korostavaan suuntaan. Strategiassa todetaan elinikäisen koulutuksen merkityksen lisääntymisen olevan yksi merkittävä yliopiston toimintaan vaikuttava yhteiskunnallinen ja poliittinen kehityssuunta.

Yliopiston kokonaistrategiassa todetaan myös seuraavasti:

”Yliopisto toteuttaa elinikäisen oppimisen periaatetta ja lisää erityisesti aikuiskoulutusta. Yliopiston takaa opiskelijoille mahdollisuuden ajantasaiseen itsensä kehittämiseen ja työelämän tarpeesta lähtevään tiedon päivitykseen ihmisen elinkaaren eri vaiheissa liittyen joustavana jatkumona aikaisempiin opintoihin.”

Oulun yliopisto 2010-luvulle -toimenpidesuunnitelma sisältää kannanoton elinikäiseen oppimiseen seuraavassa muodossa:

”2010- luvulla Oulun yliopisto on kansainvälisesti ja kansallisesti vaikuttava ja tunnustettu oppimis- ja tutkimusyhteisö, jolla on sekä sivistys- että hyötytehtävä. Yliopisto on merkittävä osa eurooppalaisesta innovaatiojärjestelmästä. Oulun yliopisto toteuttaa laadukasta, joustavaa, sisällöltään relevanttia elinikäistä opetusta monipuolisissa oppimista tukevista ympäristöissä.”

Oulun yliopiston toiminta- ja taloussuunnitelmassa 2007 - 2010 elinikäisen koulutuksen merkityksen lisääntymisen todetaan olevan yksi yliopiston toimintaympäristöstä tulevista haasteista. Yliopistojen tulee kehittää opetusta entistä tuloksellisemmaksi, joustavamaksi ja avoimemmaksi. Tutkintorakenteen uudistamiseen liittyen opetussuunnitelmien opetussisältöjä edelleen kehitetään vastaamaan tieteen kehitystä ja työelämän nykyisiä ja tulevia osaamistarpeita elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti.

Aikuiskoulutus Oulun yliopistossa -raportissa aidon elinikäisen oppimisen mahdollisuuden realisoimisen korostetaan olevan avainhaasteena osaamisvaatimusten kasvaessa. Tavoitteeksi mainitaan yliopiston aikuiskoulutuksen kehittämisen kohti avointa, joustavaa ja elinikäistä oppimista palvelevaa kokonaisuutta.

Oulun yliopiston aikuiskoulutusstrategian lähtökohtana on elinikäisen oppiminen periaatteelle rakentuva aikuiskoulutusjärjestelmä. Aikuiskoulutusstrategia on kiinteä osa Oulun

yliopiston kokonaisstrategiaa, millä vahvistetaan yliopiston strategista suuntautumista elinikäisen oppimisen periaatteen mukaiseen koulutukseen perusopetuksesta jatkotutkintoihin ja aikuiskoulutukseen.

Yliopiston aikuiskoulutusstrategian mukaan koulutus, perus- ja aikuiskoulutus, toteutetaan elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti. Yliopisto luo edellytykset perustutkintoa suorittaville opiskelijoille jatkuvaan itsensä kehittämiseen ja huolehtii siitä, että opiskelija voi perustutkinnon jälkeen hyödyntää elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti järjestettävää aikuiskoulutusta. Yliopisto takaa opiskelijoille mahdollisuuden ajantasaiseen itsensä kehittämiseen ja työelämän tarpeesta lähtevään tiedon päivitykseen. Ihmisen elinkaaren eri vaiheissa tarvitsema koulutus tarjotaan ja kytketään joustavana jatkumona aikaisempiin opintoihin.

Oulun yliopiston **tieto- ja viestintätekniikan opetuskäytön strategian** visiossa 2010 otetaan elinikäiseen oppimiseen kantaa seuraavasti:

”Oulun yliopisto on verkostoitunut elinikäisten oppijoiden yhteisö, joka hyödyntää tehtävässään tuloksellisesti tieto- ja viestintätekniikkaa.”

TVT-strategiassa yliopiston toimintakulttuurin todetaan olevan kehittymässä elinikäisen oppimisen periaatetta ja koulutuksen sekä työn integraatiota korostavaan suuntaan. Yliopistojen toimintojen digitalisoituminen, verkostoituminen ja kansainvälistyminen nopeutuvat ja voimistuvat. Teknologia tarjoaa joustavia ja monipuolisia opiskelumuotoja sekä poistaa esteitä opiskelijoiden, opettajien ja tietosisältöjen väliltä.

Oulun yliopisto on todennut omassa lausunnossaan ”**elinikäinen oppiminen yliopistoissa**” muistioon mm. seuraavasti: ”Yliopistotutkintoon johtavat koulutukset ja jatkotutkinnot ovat tietenkin edelleen keskeisin yliopistojen panos elinikäisessä oppimisessa. Nuorisoikäluokkien pienetessä on kuitenkin suunnattava panostuksia tutkinnon jälkeisen oppimisen tukemiseen eli tehostaa myös muita yliopisto-opetuksen muotoja.”

Oulun yliopiston kansainvälisessä strategiassa ja kv -toiminnan suunnitelmassa 2005 - 2010 ei oteta kantaa elinikäisen oppimiseen.

Lähteet:

Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustaminen koulutusjärjestelmässä Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:27.

Ammatillisten tutkintojen asemointiryhmän muistio Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:28.

Ammatillisen aikuiskoulutuksen järjestäjäverkon, laadun ja rahoituksen kehittäminen Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:39.

Avoimen ammattikorkeakoulun kehittäminen. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:6

Elinikäinen oppiminen yliopistoissa -työryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:38.

Elinkautisesta työstä elinikäiseen oppimiseen. 2006. Mäkinen, J., Olkinuora, E., Rinne R. & Suikkanen, A. (toim). Keuruu: Otavan kirjapaino.

Komission tiedonanto. Eurooppalaisen elinikäisen oppimisen alueen toteuttaminen. Bryssel 21.11.2001.

Komission ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston suositukseksi tutkintojen eurooppalaisen viitekehysten (EQF) vahvistamisesta elinikäistä oppimista varten. Bryssel 5.9.2006.

Korkeakoulututkintojen viitekehys; Kuvaus suomalaisista korkeakoulututkinnoista Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:4.

Korkeakoulujen rakenteellisen kehittämisen periaatteet Opetusministeriön monisteita 2006:2.

Muutoksen ennakkointia ja hallintaa kysyntälähtöisellä aikuiskoulutuksella. Viiden ministeriön virkamiestyöryhmän muistio työ- ja koulutusasiain neuvostolle. OPM 29.9.2006.

Oulun yliopiston tieto- ja viestintätekniikan opetuskäytön strategia vuosille 2005 - 2007. Campus Futurus.

Opetusministeriön toiminta- ja taloussuunnitelma 2007 - 2011. Opetusministeriön julkaisuja 2006:1.

Oulun yliopisto. Kansainvälinen strategia ja kv -toiminnan suunnitelma 2005 - 2010.

Oulun yliopiston strategia vuosille 2007 - 2009.

Oulun yliopisto. Toiminta- ja taloussuunnitelma 2007 - 2010.

Oulun yliopisto 2010-luvulle. Yliopiston hallitus 29.1.2003.

Sivistys, hyvinvointi ja kilpailukyky. Oulun läänin sivistysstrategia 2015.

Valtioneuvoston kanslia. Tietoyhteiskuntakehityksen yhteisten menettelytapojen ja koordinoinnin kehittäminen opetustoimessa. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 9:2007.

Yliopistojen tuloksellisuus aikuiskoulutuksen laadun perusteella. Aikuiskoulutus Oulun yliopistossa.